

Madridská deklarace

„Zákaz diskriminace plus pozitivní akce rovná se sociální inkluze“

My, účastníci Evropského kongresu o osobách se zdravotním postižením, kteří jsme se sešli v Madridu v počtu více než 400 osob, velmi vítáme vyhlášení roku 2003 Evropským rokem osob se zdravotním postižením jako událost, která nepochybně přispěje ke zvýšení povědomí veřejnosti o právech více než 50 milionů Evropanů se zdravotním postižením.

V této deklaraci jsme vyjádřili svou vizi, která by měla tvořit koncepční rámec pro aktivity v průběhu Evropského roku na úrovni Evropského společenství, jednotlivých států, regionů i obcí.

Preambule

1. Zdravotní postižení je otázkou lidských práv

Zdravotně postižené osoby mají stejná lidská práva jako ostatní občané. První článek Všeobecné deklarace lidských práv říká: „Všichni lidé jsou svobodní a sobě rovní v důstojnosti a právech“. Pro dosažení tohoto cíle je nezbytné, aby každá společnost uvnitř sebe sama respektovala různorodost a zajistila zdravotně postiženým osobám možnost uplatnění všech jejich lidských práv: občanských, politických, hospodářských i kulturních, tak jak jsou zakotvena v různých mezinárodních úmluvách, ve Smlouvě o Evropské unii a v ústavách jednotlivých států.

2. Zdravotně postižené osoby požadují rovné příležitosti, nikoliv charitu

Ve vztahu ke zdravotně postiženým osobám pokročila během posledních desetiletí Evropská unie, stejně jako mnohé další regiony ve světě, od filosofie paternalismu k filosofii posílení odpovědnosti za rozhodování o vlastním životě. Dřívější přístupy, které byly do značné míry založené na soucitu a zdůrazňovaly bezmocnost zdravotně postižených osob, jsou nyní považovány za nepřijatelné. Aktivity zaměřené na rehabilitaci jednotlivce s cílem přizpůsobit ho co nejvíce společnosti, vystřídala celosvětová filosofie zdůrazňující nutnost společenských změn, které by umožnily uspokojování potřeb všech občanů, včetně osob se zdravotním postižením. Zdravotně postižené osoby požadují rovné příležitosti a přístup ke všem společenským zdrojům, mezi které patří vzdělání, nové technologie, zdravotní a sociální služby, sport a aktivity volného času, stejně jako spotřební zboží, výrobky a služby.

3. Bariéry ve společnosti vedou k diskriminaci a sociální exkluzi

Způsob, jakým je naše společnost organizována, vede často k tomu, že zdravotně postižené osoby nemohou plně uplatnit svá základní práva a jsou ze společnosti vylučovány. Dostupné statistické údaje ukazují, že zdravotně postižené osoby mají nepřijatelně nízkou úroveň vzdělání a zaměstnanosti. Tato skutečnost má za následek, že ve srovnání s nepostiženým občany žije větší počet zdravotně postižených osob ve stavu extrémní chudoby.

4. Zdravotně postižené osoby: opomíjení občané

Diskriminace, které jsou zdravotně postižené osoby vystaveny, je někdy založena na předsudcích vůči nim, ale častěji je způsobována faktem, že zdravotně postižené osoby jsou velkou měrou opomíjeny a ignorovány, což se projevuje vytvářením a posilováním bariér v prostředí i v postojích. Tyto bariéry jim pak znemožňují zapojit se do aktivit společnosti.

5. Zdravotně postižené osoby představují různorodou skupinu

Stejně jako ostatní vrstvy společnosti, i zdravotně postižené osoby jsou velmi různorodou skupinou. Z tohoto důvodu může být v dané oblasti účinná pouze politika založená na respektu k této různorodosti. Zvláštní opatření je třeba přijmout zejména v případě osob s velkou mírou závislosti na dopomoci druhých a jejich rodin, neboť často patří mezi zdravotně postiženými k nejvíce opomíjeným. V obdobné situaci se nacházejí i zdravotně postižené ženy a příslušníci menšin. Ti čelí často dvojí i mnohonásobné diskriminaci, která je výsledkem vzájemného působení diskriminace na základě jejich zdravotního postižení a diskriminace založené na pohlaví nebo etnickém původu. Pro neslyšící osoby je pak základní otázkou uznání znakové řeči.

6. Zákaz diskriminace + pozitivní akce = sociální inkluze

V nedávné době přijatá Charta základních práv Evropské unie uznává, že pro dosažení rovnoprávnosti zdravotně postižených osob je nezbytné, aby byl zákaz diskriminace doplněn o právo na podporu a pomoc. Tento komplexní přístup byl určujícím principem Madridského kongresu, na kterém se v březnu roku 2002 sešlo více než 400 účastníků.

Naše vize

Naši vizi lze nejlépe popsat v protikladu ke starému přístupu, který má nahradit:

1. od koncepce zdravotně postižených osob jako objektů dobročinnosti ... k uznání jejich práv;
2. od koncepce zdravotně postižených osob jako pacientů ... k jejich uznání jako suverénních občanů a spotřebitelů;
3. od koncepce založené na rozhodování odborníků jménem zdravotně postižených osob ... k právu na samostatné rozhodování a převzetí odpovědnosti za záležitosti, které se jich bezprostředně dotýkají;
4. od koncepce, která se zaměřuje na vady jednotlivce ... k odstraňování bariér, přehodnocení společenských norem, politiky i kultury a k prosazení vstřícného a přístupného prostředí;
5. od koncepce klasifikující občany jako závislé a nezaměstnatelné ... ke zdůraznění jejich schopností a přijetí účinných opatření na jejich podporu;

6. od koncepce plánování hospodářských a společenských procesů pouze pro část populace ... k vytvoření flexibilního světa pro všechny;
7. od koncepce bezdůvodné segregace při vzdělávání, v zaměstnání a v dalších oblastech života ... k integraci zdravotně postižených osob do společnosti;
8. od koncepce politiky v oblasti zdravotního postižení jako záležitosti, která se týká specifických ministerstev ... k jejímu zahrnutí pod kolektivní odpovědnost vlády.

2. Inkluzivní společnost pro všechny

Praktické uplatnění naší vize nepomůže jen zdravotně postiženým osobám, ale také společnosti jako celku. Jakákoliv společnost, která ze svého středu vyřazuje některé členy nebo skupiny, se ochuzuje. Aktivity směřující ke zlepšení podmínek zdravotně postižených osob povedou k vytvoření flexibilního světa pro všechny. „Co se dnes dělá ve jméno zdravotního postižení, bude mít zítra význam pro všechny.“

My, účastníci Evropského kongresu o zdravotně postižených osobách v Madridu, sdílíme tuto vizi a žádáme všechny odpovědné osoby, aby považovaly Evropský rok osob se zdravotním postižením 2003 za začátek procesu, který tuto vizi změni v realitu. 50 milionů zdravotně postižených osob v Evropě očekává, že dáme k tomuto procesu impuls.

Program k dosažení této vize

1. Legislativní opatření

Je třeba přijmout bez odkladů komplexní legislativu zakazující diskriminaci, aby došlo k odstranění stávajících bariér a zabránilo se vzniku nových. Bariéry, se kterými se zdravotně postižené osoby setkávají v oblasti vzdělávání, v zaměstnání a v přístupu ke zboží a službám, jim brání v dosažení všech možností zapojení do společnosti a získání nezávislosti. Ustanovení o zákazu diskriminace v článku 13 Smlouvy o ES umožňuje, aby byla tato legislativa přijata na úrovni Společenství, což by přispělo ke zrodu skutečné Evropy bez bariér pro osoby se zdravotním postižením.

2. Změna postojů

Legislativa zakazující diskriminaci prokázala, že je úspěšným nástrojem, který přispívá ke změně postojů vůči osobám se zdravotním postižením. Nicméně zákon sám o sobě nestačí. Bez závazku ze strany společnosti jako celku, včetně aktivní účasti zdravotně postižených osob v procesu ochrany vlastních práv, zůstane legislativa jen popsáním listem papíru. Výchova veřejnosti je proto nezbytným předpokladem obecné podpory legislativních opatření, zvýšení pochopení pro potřeby a práva zdravotně postižených osob ve společnosti, stejně jako pro odstranění předsudků, které v současné době stále ještě přetrvávají.

3. Služby, které podporují nezávislý způsob života

Zajištění rovnoprávného přístupu a účasti také vyžaduje, aby všechny zdroje byly usměrněny způsobem, který by zvýšil možnosti zapojení zdravotně postižených osob a posílil jejich právo na nezávislý způsob života. Řada zdravotně postižených osob potřebuje v každodenním životě podpůrné služby. Tyto služby musí mít určitou kvalitu a vycházet z potřeb zdravotně postižených osob. Dále je třeba, aby šlo o služby integrované, které by nebyly nástrojem segregace. Takováto podpora je v souladu s evropským sociálním modelem solidarity – modelem, který uznává naši společnou odpovědnost za ty, kdož potřebují pomoc.

4. Podpora rodin

Rodiny se zdravotně postiženým členem, zejména rodiny se zdravotně postiženými dětmi a osobami, které nemohou hájit své vlastní zájmy, hrají životně důležitou roli při jejich výchově a sociálním začlenění. S ohledem na tuto skutečnost je třeba, aby správní orgány přijaly nezbytná opatření, která by umožnila rodinám poskytovat tuto podporu způsobem umožňujícím co nejvyšší míru integrace.

5. Zvláštní pozornost zdravotně postiženým ženám

Evropský rok je třeba vnímat i jako příležitost pro zamyšlení nad situací zdravotně postižených žen z nové perspektivy. Vyloučení ze společnosti, kterému jsou zdravotně postižené ženy vystaveny, není motivováno pouze samotným postižením, ale je ovlivněno i jejich pohlavím. Mnohonásobnou diskriminaci, které zdravotně postižené ženy čelí, je třeba odstranit za pomoci pozitivní akce a integračních opatření navržených po konzultaci se zdravotně postiženými ženami.

6. Vyrovnání příležitostí

Zdravotně postižené osoby by měly mít přístup k běžným zdravotním, vzdělávacím, školicím a sociálním službám a stejné příležitosti, jaké jsou k dispozici nepostiženým občanům. Uplatnění inkluzivního přístupu ve vztahu ke zdravotnímu postižení a zdravotně postiženým osobám vyžaduje změnu současné praxe na různých úrovních. Především je třeba zajistit, aby služby pro zdravotně postižené osoby byly poskytovány koordinovaným způsobem napříč jednotlivými sektory. Přitom je nezbytné již při plánování jakékoliv činnosti uvažovat u různých skupin zdravotně postižených osob o rozdílných nárocích týkajících se přístupnosti. Nemělo by se tak dít až dodatečně, kdy jsou plány již hotové. Potřeby zdravotně postižených osob a jejich rodin se mění - je proto důležité volit komplexní přístup, který bere v úvahu jak celou osobnost, tak všechny aspekty jejího života.

7. Zaměstnání jako klíč k sociální integraci

Na podporu přístupu zdravotně postižených osob k zaměstnání, přednostně na běžném trhu práce, je nutné vynaložit veškeré úsilí. Je to jedna z nejdůležitějších forem boje proti sociální exkluzi a za prosazení nezávislosti a důstojnosti zdravotně postižených osob. Vyžaduje nejen aktivní mobilizaci sociálních partnerů, ale také správních orgánů, které musí i nadále posilovat již existující opatření.

8. Rozhodování o zdravotně postižených osobách pouze za jejich účasti

Evropský rok je třeba chápat jako příležitost pro zdravotně postižené osoby, jejich rodiny, obhájce zájmů i vlastní organizace k získání širšího politického a společenského vlivu na všech úrovních. Vlivu, který jim umožní zavázat správní orgány k dialogu a přijetí rozhodnutí nezbytných pro dosažení rovnoprávnosti a integrace.

Všechny aktivity musí být realizovány v rámci dialogu a spolupráce s organizacemi reprezentujícími zdravotně postižené osoby. Tato součinnost by se neměla omezovat pouze na předávání informací nebo seznámení s již přijatými rozhodnutími. Správní orgány na všech úrovních by měly spíše vypracovat mechanismy pravidelných konzultací a dialogu, které by zdravotně postiženým osobám a jejich organizacím umožnily podílet se na plánování, realizaci, monitorování a hodnocení všech aktivit.

Pevné vazby mezi jednotlivými vládami a organizacemi zdravotně postižených osob jsou základním předpokladem pro dosažení rovných příležitostí a zapojení zdravotně postižených osob do společnosti.

Pro usnadnění tohoto procesu je třeba posílit kompetence organizací zdravotně postižených osob prostřednictvím většího přísunu zdrojů, které by jim umožnily zlepšit řízení a zvětšit kapacity pro vedení kampaní. Pro organizace zdravotně postižených osob by to zároveň znamenalo povinnost zvyšovat průběžně úroveň rozhodování a reprezentativnosti.

Návrhy opatření

Rok 2003, Evropský rok osob se zdravotním postižením, by měl být krokem vpřed v řešení problematiky v oblasti zdravotního postižení, což vyžaduje aktivní podporu všech odpovědných osob a partnerský přístup. Z tohoto důvodu přicházíme s konkrétními návrhy aktivit pro všechny úrovně rozhodování. Uvedené aktivity by měly začít v rámci Evropského roku a pokračovat i po jeho skončení. Jejich úspěšnost by měla být průběžně vyhodnocována.

1. Orgány EU, správní orgány v zemích EU a kandidátských zemích

Správní orgány by měly jít příkladem a jsou tedy prvním, nikoli však jediným, účastníkem tohoto procesu. Měly by:

- na úrovni Společenství i jednotlivých států posoudit dosah současné legislativy zaměřené na potírání diskriminace v oblasti vzdělávání, zaměstnání a přístupu ke zboží a službám;

- iniciovat šetření týkající se restrikcí a diskriminačních bariér, které omezují právo zdravotně postižených osob na plné zapojení do společnosti, a přijmout všechna nezbytná opatření k nápravě stávající situace;
- provést revizi systému služeb a dávek a zajistit, aby tyto nástroje umožňovaly zdravotně postiženým osobám stát se a/nebo zůstat nedílnou součástí společnosti, ve které žijí;
- provést šetření týkající se násilí vůči zdravotně postiženým osobám a jejich zneužívání; pozornost by měla být věnována zejména osobám, které žijí ve velkých ústavních zařízeních;
- posílit legislativu týkající se přístupnosti a zajistit, aby zdravotně postižené osoby měly stejná práva na přístup do veřejných a společenských zařízení jako ostatní občané;
- podporovat prosazení lidských práv zdravotně postižených osob na celosvětové úrovni aktivní účastí v přípravě úmluvy OSN o právech zdravotně postižených osob;
- ovlivnit situaci zdravotně postižených osob v rozvojových zemích zařazením sociální integrace těchto osob mezi cíle při vypracovávání plánů spolupráce na úrovni jednotlivých států i EU.

2. Místní orgány

Evropský rok se musí projevit především na místní úrovni, kde se řeší problémy občanům nejbližší a kde organizace působící v oblasti zdravotního postižení vyvíjejí většinu svých aktivit. Je nezbytné zaměřit veškeré úsilí na podporu, zdroje a aktivity na místní úrovni.

Je třeba vyzvat odpovědné činitele, aby potřeby osob se zdravotním postižením brali v úvahu při plánování na úrovni měst i obcí a to zejména v oblasti vzdělávání, zaměstnání, bydlení, dopravy i zdravotních a sociálních služeb. Vždy je třeba mít na mysli různorodost skupiny zdravotně postižených osob včetně například starších občanů, žen a imigrantů.

Ve spolupráci se zástupci zdravotně postižených osob by měly místní orgány vypracovat akční plány a ustavit své vlastní výbory, které budou aktivity v rámci Evropského roku řídit.

3. Organizace zdravotně postižených osob

Organizace zdravotně postižených osob, jako zástupci této skupiny občanů, mají hlavní odpovědnost za zajištění úspěchu Evropského roku. Musí se považovat za vyslance Evropského roku, aktivně spolupracovat s odpovědnými činiteli, navrhopvat konkrétní opatření a snažit se navázat dlouhodobé partnerství tam, kde dosud neexistuje.

4. Zaměstnavatelé

Zaměstnavatelé by měli projevit větší snahu při zařazování zdravotně postižených osob do svých pracovních týmů i při jejich ochraně a podpoře. Své výrobky a služby by měli navrhopvat způsobem, který by zaručil jejich přístupnost i pro zdravotně postižené osoby. Měli by také provést revizi vnitropodnikových předpisů a ujistit se, že žádný z nich nebrání

zdravotně postiženým osobám v uplatnění rovných příležitostí. Organizace zaměstnavatelů mohou přispět k tomuto úsilí soustředěním mnoha dnes již existujících příkladů dobré praxe.

5. Odbory

Odbory by měly ve větší míře přispívat ke zvýšení zaměstnanosti zdravotně postižených osob tím, že se ujistí, že při své práci odpovídajícím způsobem zastupují též zaměstnance se zdravotním postižením. Měly by také znovu posoudit své vnitřní předpisy a ujistit se, že žádný z nich nebrání zdravotně postiženým osobám v uplatnění rovných příležitostí.

6. Sdělovací prostředky

Sdělovací prostředky by měly více spolupracovat s organizacemi osob se zdravotním postižením s cílem zlepšit celkovou prezentaci zdravotně postižených osob v hromadných sdělovacích prostředcích. Zařazení většího počtu informací o této skupině občanů by bylo uznáním existence různorodosti lidské populace. Ve zprávách týkajících se problematiky zdravotního postižení by se sdělovací prostředky měly vyhnout urážlivým nebo ponižujícím postojům a zaměřit se spíše na bariéry, kterým zdravotně postižení čelí, a na pozitivní přínos, který by mohli pro společnost mít, pokud budou tyto bariéry jednou odstraněny.

7. Školství

Školy by měly hrát hlavní roli při šíření informací nezbytných pro pochopení a přijetí práv zdravotně postižených osob, pomáhat rozptýlit strach, odstranit mýty a nevhodné přístupy a podporovat úsilí celé společnosti. Měly by být vypracovány a rozšiřovány informativní materiály, které by u žáků napomohly při rozvoji smyslu pro individualitu s ohledem na jejich vlastní postižení i postižení ostatních a umožnily jim vnímat rozdíly mnohem pozitivněji.

Školy a university by měly ve spolupráci s aktivními členy hnutí zdravotně postižených pořádat přednášky a semináře pro novináře, odborníky na reklamu, architektky, zaměstnavatele, pracovníky zdravotních a sociálních služeb, pečovatele v rodině, dobrovolníky a členy místní správy.

8. Společný úkol, k jehož plnění mohou – a měli by – přispět všichni

Zdravotně postižení usilují o začlenění do všech oblastí života, což vyžaduje, aby všechny organizace znovu přezkoumaly svou obvyklou praxi a ujistily se, že probíhá způsobem, který umožňuje zdravotně postiženým podílet se na jejich aktivitách a mít z nich prospěch. Mezi tyto organizace patří například: spotřebitelské organizace, organizace mládeže, náboženské organizace, kulturní spolky i ostatní společenské organizace, které zastupují specifické skupiny občanů. Je zapotřebí zapojit také politiky a řídicí pracovníky takových zařízení, jako jsou musea, divadla, kina, parky, stadiony, kongresová centra, nákupní centra a pošty.

My, účastníci Madridského kongresu, podporujeme tuto Deklaraci a zavazujeme se k jejímu rozšiřování, aby se dostala i k řadovým občanům a řídili se jí všichni odpovědní činitelé před začátkem Evropského roku osob se zdravotním postižením, v jeho průběhu i po jeho skončení. Podpisem této Deklarace vyjadřují organizace otevřeně svůj souhlas s jejími cíli a zavazují se podniknout takové aktivity, jejichž výsledkem bude skutečná rovnoprávnost pro všechny zdravotně postižené osoby i jejich rodiny.